

Reflexions sobre les Constitucions de Catalunya

Editorial – desembre 2022

Tradicionalment, un estat que tracta d'esborrar la identitat d'un territori ocupat, se centra especialment en la llengua i en la història. En el cas de Catalunya, això no és una excepció, i ho podem comprovar dia rere dia amb la pressió a què estan sotmesos aquests dos aspectes tan fonamentals.

En els darrers dies, s'ha commemorat l'aprovació d'una Constitució espanyola, que a banda d'estar desbordada, simbolitza qualsevol cosa excepte una democràcia plena. Enmig de tot aquest debat i caient com sempre en el parany, els catalans oblidem un dels monuments més grans creats per aquesta nació en plena època medieval: les seves constitucions, que a banda de ser el fonament d'aquell estat medieval, es convertí alhora, en tot un monument jurídic, a l'alçada de les més avançades del món.

L'etimologia prové del Dret romà pervivent a Catalunya en el qual originàriament les constitucions eren les normes promulgades pels emperadors romans. Legislativament una

«Constitució» es diferenciava d'un «Capítol de cort» i d'un «Acte de cort» pel fet d'aparèixer com a iniciativa del comte, però que no podia entrar en vigor legal sense l'aprovació de les Corts Generals del Principat de Catalunya, fet sense precedents a Europa. Com a dret paccionat, les constitucions eren les normes legislatives de major rang i només podien ser revocades per les mateixes Corts Generals del Principat de Catalunya; les constitucions podien modificar fins i tot Usatges de Barcelona i Privilegis encara que aquests darrers haguessin estat declarats irrevocables anteriorment; així mateix, no podien ser contradites per decrets o sentències reials, les quals eren legislativament de rang inferior a les constitucions catalanes.

Fet aquest preàmbul, i atenent a què justament el dijous dia 15 de desembre, el Cercle Català d'Història, celebrarà una nova edició de la seva habitual tertúlia-virtual, és aquest, un bon moment per escalfar els motors del debat. Per a fer-ho, hem escollit un dels moltíssims textos acadèmics espanyols, que s'han escrit al voltant de les constitucions catalanes. En aquest cas, ens referim a un breu resum d'un article publicat a la revista *Espacio, tiempo y Forma*, de la *Facultat de Geografia y Historia de la UNED*.

L'extracte pertany a un article titulat, "Las Constituciones catalanas de 1706: la cumbre del sistema pactista catalán", i amb la seva lectura, el lector segurament hi estarà d'acord en molts punts i també en total desacord amb molts d'altres, però de segur que el plantejament, ens ajudarà a pensar i especialment a debatre. El text diu així:

La historiografia catalana sol assenyalar l'apogeu de les Corts entre els regnats de Pere el Cerimoniós (1336) i del primer Trastàmara, Ferran d'Antequera (1413), pel fet que el poder creixent del monarca encara es va mantenir durant aquest període fortament mediatitzat per la resistència dels estaments, principalment per la noblesa. En aquestes condicions, les lleis tenien tendència a afavorir els privilegiats, convertint-se moltes vegades en una barrera que evitava la intromissió d'un monarca més preocupat a les glòries militars a Ultramar que a la recerca de més justícia per als seus súbdits. La condescendència del poder reial, en un període d'expansió econòmica i militar, va afavorir el suport nobiliari i va conduir Catalunya a convertir-se en la reina de la Mediterrània i els seus exèrcits en la por d'Itàlia i Grècia. És per això que alguns nostàlgics ressalten aquest període de la història com la veritable edat d'or de Catalunya i només hi troben encerts.

La rebel·lió catalana del 1640 va ser el preu pagat per la timidesa dels catalans en un període d'expansió conjunta de tots els regnes espanyols. Quan Catalunya va voler reclamar un lloc a l'entramat de la Monarquia es va adonar que Castella feia temps que havia copat qualsevol accés a un monarca cada cop més castellanitzat. Per si no fos prou, el signe dels temps tampoc afavoria el sistema constitucional català. El poder reial estava en un procés de revitalització ideològica que va conduir els monarques a eliminar traves a la seva gestió i a exercir el comandament de manera més efectiva sobre tots els seus territoris. I va ser en aquestes condicions, amb el constitucionalisme perdent terreny a l'Europa continental, quan

els catalans, aprofitant l'entronització d'un monarca estranger, van voler apuntalar el sistema contractual i renovar els privilegis i els compromisos amb la monarquia. Des d'aquest punt de vista podem considerar les Constitucions del 1706 com la cimera del sistema pactista català. El coneixement de la mecànica de les Corts Generals a Catalunya ens reafirma en aquesta idea, ja que, en teoria, la darrera reunió sol millorar les precedents, perfeccionant les lleis del país i adaptant-les a l'alçada dels temps.

Així, el corpus jurídic sorgit d'aquesta darrera reunió constitueix el testament final de la Catalunya de l'Antic Règim. Les seves disposicions ens permeten conèixer de prop els problemes d'aquesta societat catalana d'inicis del segle XVIII, les seves aspiracions i les seves solucions per permetre una governabilitat millor del país. Però, sobretot, les Constitucions de 1706 van buscar delimitar amb claredat les responsabilitats del poder reial i de les institucions de la terra per aconseguir el tan anhelat bé comú. El principi de legalitat, el Tribunal de Contrafaccions —precedent, salvant les distàncies, del Tribunal Constitucional—, el control a la gestió dels agents reials i institucionals...; totes aquestes mesures ens són familiars en els sistemes democràtics actuals i ens permeten apreciar encara més la tasca feta per aquestes corts per garantir la constitucionalitat davant l'arbitrarietat i la injustícia. Perquè el que era just, ara com aleshores, era l'estipulat en la llei pactada i els catalans s'hi van aferrar sempre conscients que era el baluard de la seva llibertat. Per ells, dir pàtria era com dir constitucions i l'amor a la pàtria era entès com l'amor per aquestes lleis que ells mateixos s'havien fet en concert amb el monarca. El sol rumor que algú podia atemptar contra elles n'hi havia prou per exacerbar el tremp d'uns catalans sempre disposats a defensar-les fins a l'últim alè. Per això, quan la tempesta va arribar, els catalans van optar per cenyir-se al timó i suportar l'embat d'un mar furiós, fins que finalment la castigada nau se'n va anar en orris i amb ella les lleis que li havien permès navegar lliurement pels mars de la història.

L'estudi d'aquestes lleis és l'estudi de l'esperit de Catalunya i també, és clar, d'Espanya. Perquè les Constitucions del 1706 no són únicament patrimoni dels catalans sinó orgull de tots els espanyols d'avui i de demà que, en mirar enrere, poden contemplar com els seus avantpassats van ser capaços, com tantes altres vegades, d'anteposar la mort a les seves vides per un somni incert anomenat llibertat.

És un extracte de:

SEGURA GARCÍA, Germán; (2005). "Las Constituciones catalanas de 1706: la cumbre del sistema pactista catalán". Madrid: *Espacio, Tiempo y Forma*, Serie IV, Historia Moderna, t.18-19, 2005-2006, pàgs.155-175.

Redacció CCH